

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuissimè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1646

Sectio Prima. De Horis Canonicis in genere.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40233

COMMENTARIA IN RVBRICAS BREVIARII ROMANI.

SECTIO PRIMÆ.

De Horis Canonicis in genere.

D pleniorē de Horis Canonicis tractationem, prænotanda putauimus ea breuissimè, quæ Theologi, Canonistæ & Summistæ de Horis iisdem docuere, hoc est, de Nomine, Origine, Numero, Obligatione, Defectibus & pœnis ad Officium diuinum pertinentibus.

SECTIONIS PRIMÆ CAPITA SEX.

1 De nomine Officij & Horarum Canonizarum.	2 De mutatione Officij diuini.
2 De origine Officij diuini.	3 De intentione diuini Officij.
3 De partibus diuini Officij, & Horarum numero.	4 De attentione diuini Officij.
4 De obligatione Officij diuini.	5 De prolatione diuini Officij.
5 De defectibus in Officio diuino contingentibus.	6 De tempore Officij diuini.
Tit. 1. De omissione diuini Officij.	7 De loco diuini Officij.
	8 De ordine diuini Officij.
	9 De interruptione diuini Officij.
	6 De pœnis circa diuinum Officium.

De nomine Officij & Horarum Canonizarum. CAP. I.

1 **O**fficium est quasi efficium, secundum Hieron. in lib. de Officijs; unicuique enim conuenit suum efficere officium; vel,

secundum Isidorum, vt quisque illa agat, quæ nulli officiant; vel, secundum eundem, est proprius, congruus actus cuiusque personæ secundum mores ciuitatis, vel institutæ professionis. Diuinum dicitur, quia est proprius actus eorum qui Deo sunt dicati.

A 2 Hora

2 Comment. in Rubr. Breuiarij. Sect. I. Cap. II. & III.

2 *Horæ dictæ sunt, vel ab orando: nam hora idem videtur esse ac, ora, cum aspiratione, Deum. vel melius: quia definitis horis ex instituto Ecclesiæ recitantur, Azor. par. 1. lib. 10. cap. 1. quæst. 1.*

3 *Canonica appellantur, id est Regulares, quia iuxta regulam Ecclesiasticam. Alij dixerunt, quia Canonico- rum Choro addictorum sunt preces, Azor. ubi supra. Alij, quia Canonicum & Ecclesiasticum sunt idem. quod probat Steph. Duran. lib. 3. de Ritibus cap. 1.*

4 *Horæ Canonice dicebantur Cursus à S. Germano Parisensi Episcopo, vt in eiusdem Vita cap. 64. & 79. scribit Fortunatus Pictauiorum Episcopus, contemporaneus eiusdem, apud Sur. Tom. 3.*

De origine Officij diuini.

CAP. II.

1 **A**postoli ab Hebræis accipere horas orandi: & hora Tertia erant orantes in Pentecoste, *Act. 2.* Hora Sexta Petrus orabat, *Act. 10.* Ad horam Nonam ascenderunt in Templum Petrus & Ioannes, *Act. 3.* Media nocte orabant Paulus & Silas, *Act. 16.* quare easdem horas præscribere fidelibus, ex *Clem. lib. 8. Constit. cap. 40.* Non ergo Pelagius I. vt ait *Maurolycus in Martyrolog. 27. Augusti*, neque Pelagius II. vt voluit *Polydor. Virgil. lib. 6. de Inuent. rerum cap. 2.* neque Damascus, ex *Pontificali cap. 39. in eius Vita*, dicendi sunt auctores, sed ij vel formulas Officij Decretis firmauerunt, vel ritus amplificauerunt.

2 *Certè Gelasius I. & duo Gregorij, I. & VII. formulæ Officij, qua*

nunc vtimur, dicuntur Constitutores & Reformatores à Pio V. in *Bulla sua initio Breuiarij edita*, & non alij.

3 Præterea certum est, non eodem tempore Horas omnes institutas fuisse. Nam Primam & Completorium vltimò fuisse additas, docet *Radulphus Tungrensis Prop. 14.* & nos dicemus, cum de singulis Horis agemus, *Sectione quarta.*

*De partibus diuini Officij,
& Horarum numero.*

CAP. III.

1 **S**eptem horæ sunt, & octo, de quibus fortè mandatum accipis, vt des illis partem, *Eccli. 7.* Communior est opinio, septem esse, Matutinum, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperas, & Completorium. ita in *Concil. Cabilon. II. can. 59.* iuxta illud *Psal. 118.* Septies in die laudem dixi tibi. *fusè Azor. cap. 1. quæst. 2.*

2 Qui volunt esse octo, diuidunt Laudes à Matutino, & deducunt ab *Esdra lib. 2. cap. 9.* Qui quater in nocte & quater in die iussit laudari Deum. lege *Nauarr. de Orat. cap. 3.*

3 Romæ nullum fuit interstitium inter Matutinum & Laudes, vt testatur *Amalar. in Prolog. de Ord. Antiphonarij.*

4 Ordo Horarum patet ex *cit. Concil. Cabilon.* quamuis *Rabanus lib. 2. de Institut. Cler. cap. 3.* easdem numeret, incipiens à Laudibus, quas vocat Matutinas preces, & eas terminet in nocturnas Vigiliis: sed hæ certè, hoc ordine posito, spectarent potiùs ad sequentem quàm ad præcedentem diem.

5 Non caret mysterijs, hic numerus

rus Horarum septenarius : & Primò respectu creationis , vt agamus Deo gratias pro rebus creatis in septem diebus. ita *Cassian. de Instit. Mon. lib. 3. cap. 3.* Secundò, Redemptionis nostræ mysteria his Horis operata fuere : nam media nocte natus est Christus, & resurrexit. Hora prima ductus ad Pilatum. Tertia linguis Iudæorum in crucem actus, flagellis cæsus, spinis coronatus. Sexta verè cruci affixus. Nona expirauit, & ad inferos descendit. Vespertina de cruce depositus est ; eadem hora cœnauit, pedes lauit, Eucharistiam confecit. Hora Completorij orauit in hortu. Tertio respectu nostri, Septies in die cadit iustus, *Proverb. 24.* & nos septies orando resurgimus. Quarto, numerus vniuersitatis est septenarius, ex sancto Gregorio Papa, & in multis à sanctis Patribus commendatur. Quintò, septem assumit dæmon nequiores spiritus contra nos, quæ ratio est *Mich. Timothei in Spec. ordinand. 3. Par. Tract. 6. cap. 4.* vbi & addit sextam causam, ad septiformem sancti Spiritus gratiam obtinendam. Denique septem fuere partes Orationis Dominicæ à Christo traditæ.

6 Adhuc in vnaquaque hora septem vel octo particulæ numerantur à *Rupert. lib. 1. de Diuini Offic. cap. 6.* hoc est, Deus in adiutorium, Hymnus, Psalmi, Antiphona, Capitulum, Responsorium breue, Oratio completiua: in Laudibus autem, Vesperis, & Completorio, adduntur Cantica Evangelica ; quia, inquit *Ruper.* canuntur pro Octaua, & spectant ad beatitudinem. de quibus & nos dicemus infra *Sectione quarta.*

De obligatione Officij diuini.

CAP. IV.

1 **N**on esse Iuris diuini Officium diuinum, sed tantum Iuris esse Canonici, communior est opinio. Vide *Azor. cap. 1. quæst. vltima.*

2 Illud autem hodie est legitimum Officium diuinum, quod Pij V. iussu est editum, Clementis VIII. & Urbani VIII. auctoritate recognitum : & ad hoc tenentur, quicumque tenentur recitare Canonicas Horas, exceptis ijs, qui ante ducentos annos alia vsi sunt Officij diuini formula. Hæc in *Bulla Pij V.* plura inferiùs, vbi de Breuiario Romano, *Sect. 2. cap. 2.*

3 Tenentur autem ad Horas Canonicas recitandas primò Beneficiati, qui titulum habent Ecclesiastici beneficij, siue sit beneficium tenue, & est communior opinio, *Nauar. de Orat. cap. 7. num. 27.* siue sit præstimonium, *idem cap. 21. num. 9.* & Pius V. in *Bulla*, siue sit commendatum, *Nauar. cap. 20. num. 16.* siue sit manuale, vel amonibile, *Azor. cap. 4. quæst. 2.* siue iniuste collatum, *Nauar. in Miscell. 15. de Orat. ad finem.* siue nondum percipiuntur fructus, cum spe tamen percipiendi, *idem cap. 7. num. 30.* siue fructus sint reseruati alteri, *Azor. cap. 4. quæst. 5.* siue numquam sint percipiendi de consensu, vel ob culpam beneficiarij, *Azor. ibidem.* siue titulum tantum habeant cum suffragio in Capitulo, *idem ibidem.*

4 Non tenetur Coadiutor vt Coadiutor, *Nauar. cap. 20. num. 17.* neque Pensionarius, *idem cap. 7. num. 25.*

5 Porro incipit in prædictis obligatio à die possessionis adeptæ (quam debent procurare citiùs, ne cum culpa

differatur) ex consuetudine Romanæ Curie, testante *Paris.lib.1.de Resign. benef. quest. 9. num. 15.* imò ab hora, quæ respondet horæ in qua possessio capta est, *Bonacin. loco mox citando pun. 4. num. 10.*

6 Qui plura habet beneficia, ad vnum Officium recitandum est tantummodò obligatus, *Palud. 4. dist. 25. q. 5. quem sequuntur alij apud Bonac. disp. de Hor. Canonic. 1. quest. 2. pun. 4. num. 27. qui addit num. 28. eum, qui duo habet beneficia, alterum iustè, iniustè alterum, teneri ad recitanda duo Officia. vide ibi optimam causam.*

7 Initiati sacris Ordinibus tenentur ad Horas Canonicas ex præcepto S. Gregorij Papæ, vt docet *Cornel. Schultingius Tom. 1. Biblioth. Eccles. par. 1. cap. 24.* vbi citat in hanc historiam de S. Gregorij præcepto Hermanum Gigantem in Flore temporum. Præcipitur iisdem in *Concil. Basiliensi cap. Qualiter.* at ex sola consuetudine eos obligari vult *Navar. cap. 7. num. 2.*

8 Si censuris innodati sint, adhuc tenentur, *Siluest. Hora. quest. 3.*

9 Incipit autem eorum obligatio statim ac ordinati sunt Subdiaconi, scilicet ad eam Horam quæ in Choro tunc temporis dicenda esset, *Azor. lib. 10. cap. 13. quest. 17.* quòd si anticipent, recitando Horas antequam initientur, adhuc iterùm debent easdem recitare, *Bonac. loco citato par. 5. num. 11.*

10 Regulares quoque professi, tam mares quàm feminæ, Choro addicti tenentur ad Horas Canonicas recitandas, *Navar. cap. 7. num. 21.* ex consuetudine vbique recepta, ait *Caiet. v. Hora.* si verò eijciantur per sententiam, aut ad triremes compellantur, non tenentur, *Sor. lib. 10. de Inst. q. 5. art. 3. quem sequitur Bonac. disp. 1.*

quest. 2. punc. 2. num. 3. nisi sint in Ordine sacro, *ibidem.* Volunt autem eiusmodi reos teneri, *Navar. cap. 7. num. 20. Azor. cap. 6. quest. 7.* & alij, quibus consentio.

11 Incipit in his obligatio ab hora qua professionem votorum solemnem emisissent; vt in similibus dictum est *suprà num. 5. & 9.*

De defectibus in Officio diuino contingentibus.

C A P. V.

Reuocari possunt defectus omnes in hac materia ad nouem Titulos, nempe omissionem, mutationem, intentionem, attentionem, prolationem, tempus, locum, ordinem Horarum, & interruptionem, de quibus hoc loco breuissimè, & quasi per Aphorismos. Fusiùs ad hæc stimulos addit, hoc est rationes & argumenta, ad perfectum Hymnodia vsum, *Anacletus Siccus, nostra Congregationis, in libro edito de Ecclesiastica Hymnodia, cantantibus in choro valdè vrili, & propè necessario.*

De omissione. TIT. I.

2 **Q**uotidiana recitandi Officij diuini obligatio cœpit anno Domini 540. ex *Sigeberto in Chronicis.* Quare, qui totum Officium vnus diei omitit, etiam absque contemptu, sine iusta causa, per solam negligentiam, peccat lethaliter, *Navar. cap. 7. num. 1.* & est communis. vnumque peccatum est, sed grauius, si vnica voluntate omisit totum, *ibidem num. 6.* at in Subdiacono & Beneficiario simul, est duplex peccatum, ob duas obligationes, Ordinis & Beneficij; quod & in sequentibus nota; *Doflores*

Etotes apud Bonacin. loco citato quest. 5. punc. 1. num. 4. non autem si plura habeat beneficia, vt diximus supra cap. 4. num. 6.

3 Idem dic de eo qui omittit Horam integram, *Nauarr. loco cit. num. 1.*

4 Idem de eo qui omittit Horam partem notabilem, *Nauarr. num. 44.* quam idem ex S. Antonino docet esse tertiam horam partem, *ibidem.* Alij putant medietatem horam parum, apud Bonac. loco cit. num. 2. censet Io. Perrus Moneta nostri Ordinis, de Distribut. par. 2. quest. 3. num. 33. decimam partem esse notabilem. Placet mitior Lessij & Bonac. sententia, horam parum integram tantum esse materiam peccati mortalis, & infra eam esse ita modicam quancumque partem, vt Ecclesia non credatur ob eam facere velle reos ignis aeterni.

5 Qui omittit Officium in primis sex mensibus ab adepta possessione beneficij, licet non amittat fructus, peccat tamen, Pius V. in Bulla aperte, Ex proximo Lateranensi.

6 Excusatur primò ob infirmitatem corporis iudicio Medici, *Nauarr. cap. 21. num. 16.* & si res est adhuc dubia, accedat assensus Superioris, *Sot. lib. 10. de Iustit. quest. 3.* Neque tunc tenetur audire alium recitantem, *Nauarr. cap. 11. num. 6.* quod intellige de impotentia ad totum Officium, vel ad maiorem partem eiusdem: in quibus casibus ad nihil tenetur: si verò potest recitare maiorem partem, vel æqualem, excusatur tantum à minori, vel æquali, quam non potest, *Sanchez in Decal. Tom. 1. lib. 1. cap. 19. num. 2.* Secundò, cæcus excusatur, si cum socio non potest recitare, quem non habet, *Nauarr. num. 13.* quod si bonam partem memoria teneat, eam

recitet, num. 15. Tertio, infirmus, qui non facile socium habet, quo cum possit sine sui præiudicio recitare, num. 19. idem *Nauarr.* Quarto, grauis occupatio excusat, quæ omitti nequit neque differri sine aliorum offensione, & ea est ad longum tempus, vt desit tempus ad recitandum, *Nauarr. num. 34.* Quintò, iusta occupatio in Choro, quærendi Psalmos alijs, incensandi, &c. *Sanctus Antonin. par. 1. tit. 9. cap. 12. §. 3. cum Nauarr. cap. 11. num. 36.* Sextò, non excusat autem peregrinatio suscepta legitimè, *Nauarr. num. 33.* neque studium litterarum, etiamsi per substitutum seruiatur Ecclesiæ, idem num. 31. Septimò, ob carentiam Breniarij, etiam ex culpa, à qua non excusatur, tamen ab Officio excusatur, *Azor. cap. 13. quest. 16.* An verò à toto, vel à parte excusetur, eadem dicito quæ supra de infirmo, & cæco. Octauò, ignorantia regularum Officij excusat, licet peccet, qui suscipit Ordinem vel beneficium cum hac ignorantia, *Nauarr. num. 20.* nisi bona fide suscipiat, se statim cum alio recitaturum, *Azor. quest. 18.* Nonò, metus mortis excusat, si ab hostibus Ecclesiæ periculum vitæ immineat, idem *Azor. quest. 19.* Decimò, si absoluetur à Papa, non tenetur recitare, *Nauarr. cap. 11. num. 31.* ab Episcopo non potest absolui, num. 24. Potest autem Religiosus vt Religiosus non teneri, ex dispensatione Superioris, vt ex causâ studiorum, vel alia iusta; quia potest Superior in legibus Religionis dispensare, *Lessius cum Bonac. disp. 1. quest. 2. punc. 2. num. 9.* Superiorem intellige supremum, ait *Bonac.* Denique tenuitas beneficij non vltra octo ducatos, ex quadam æquitate, Confessarij prudentis

dentis arbitrio, excusare potest à quotidiana Officij recitatione, dummodò diebus Festis recitetur, *Homobon. no-ster trac. 4. cap. 5. quæst. 33.* quod & concedunt alij apud *Molfesum trac. 5. de Hor. Can. cap. 3. num. 26.* quando non excedit sexdecim ducatos.

De mutatione Officij diuini.

TIT. II.

1 **S**acra Rituum Congregatio respondit, non esse relinquendum Officium debitum pro alio Officio deuotionis, die 29. Nouemb. 1603.

2 Episcopus Regularis debet Officium recitare iuxta ritum suæ Diœcesis, non regulæ; & occurrente Festo Regulæ in Festo Diœcesis, hoc præferri debet. ita censuit sacra Rituum Congregatio 11. Iunij 1605.

3 Cappellani Episcopi, qui cum eo recitant Officium, debent se illi conformare. Eadem Congregatio die eadem.

4 Qui sunt de gremio Ecclesiæ, debent recitare Officium quod in Choro dicitur; & licet extra Ecclesiam vel Diœcesim morentur, decet eos recitare Officium proprium Ecclesiæ ipsorum. Eadem Congregatio die 8. Septemb. 1602.

5 Clerici, licet adscripti alicui Ecclesiæ & eiusdem seruitio, non tamen obligati Choro, & quicumque alij Clerici sæculares Regularésve, in ciuitate vel Diœcesi commorantes, non tenentur recitare Officia propria Sanctorum illius Diœcesis, vel quæ de consuetudine in eadem Ecclesia recitantur in Choro. Eadem sacra Congregatio die qua supra 8. Septemb.

6 Festum Patroni principalis loci tenentur omnes cum Officio de eodem, etiam Regulares, celebrare; non

autem Octauam Regulares, vt censuit sapius eadem sacra Congregatio, & postremò 27. Maij 1628.

7 His casibus exceptis, & alijs, qui habentur aperte in Rubricis, seu Decretis sacre Congregationis, de quibus nos infra suis locis, non licet mutare Officium vnus diei in Breuiario Romano præscriptum in Officium alterius diei; & qui mutat, præcepto non satisfacit, *Doctores apud Bonac. quæstione 3. puncto 1. num. 17. & fusiùs probat Hier. Onuphrius in aureo hac de re opusculo Bononia edito.* tum quia Pius V. in Bulla non modò præcipit substantiam, sed etiam modum & formam Horarum Canoniarum; tum quia motus ille fuit, grauissimè ferens varietatem orandi, Et *Suar. tom. 2. de Relig. lib. 4. cap. 23. num. 12. & 14.* ita improbat mutationem, vt si fiat sine causa rationabili, improbabilem eam esse mutationem prorsus existimet. Addit *Bonacin. num. 19.* neque Episcopum posse hanc præscribere mutationem, quod intellige cum *Suar. loco citato c. 11. num. 6. & cap. 23. num. 17.* si ab Episcopo id fiat ex lege, aut quasi permanenter: quod ait ad Papam spectare. Quòd si mutatio fiat etiam ex inaduertentia, debent omiſsa suppleri, *Tolet. in Summ. lib. 2. cap. 13. num. 6. & Bonac. num. 18. loco citato.* quare in hac re non audiendus *Siluest. v. Hora. quæst. 12.* qui ante Pium V. vixit, neque *Naun. qui cap. 19. num. 217.* ante Pium, scribens permisit, si raro mutatio fiat.

8 Sed neque fieri potest mutatio ritus, vt scilicet duplici ritu celebretur Festum, quod aliàs simplici sub ritu vel semiduplici decretum est, *Doctores qui supra.* Et sacra quidem Congregatio Rituum die 23. Nouembris

bris 1602. decreuit, quòd de Sancto, cuius insignis Reliquia habetur, fieri potest Officium duplex minus in eius Festo, dummodò sit Reliquia approbata, ea prorsus regula, qua Gregorius XIII. *die 30. Decemb. 1573.* in Bulla, quam affert *Genuen. in Praxi Neapol. cap. 65. in 3. edit. 1616.* concesserat Ecclesijs Hispaniarum Festa Sanctorum naturalium, & quorum Reliquias insignes haberent, sub ritu duplici celebrare posse; licet in Breuiario non existerent, vel minori ritu haberentur. Vide infra *Secl. 3. cap. 3. num. 5.*

9 Denique eadem sacra Rituum Congregatio Decreto edito *die 8. Aprilis 1628.* Rubricis Breuiarij nunc addito, & approbato à sanctiss. D. N. Urbano VIII. censuit, & re maturè discussa decreuit, non potuisse, neque posse locorum Ordinarios, tam sæculares quàm regulares, addere Calendarijs etiam proprijs (quod idem est ac mutare Calendarium Romanum) Sanctorum Officia, nisi ea dumtaxat quæ Breuiarij Romani Rubricis, vel sacra Rituum Congregationis seu Sedis Apostolicæ licentia conceduntur; sub pœna, quòd non fiat satis obligationi recitandi diuini Officij, & consequenter non faciendi à Clero fructus suos beneficiorum.

10 Et multò minùs adhiberi possunt Officia Festorum alia à sacra Rituum Congregatione non approbata, quæ in prædicto Decreto eadem meritò reiecit, & damnauit, & pro reiectis & damnatis haberi voluit, & præcepit, sub pœnis contentis in Indice librorum prohibitorum ex Decreto Concilij Tridentini edito, & impresso; hoc est, vt, præter peccati mortalis reatum, quo afficitur ille qui

prædictis vitur, iudicio Episcoporum seuerè puniatur. quod expressè habetur in *Regula 10. in fine, & in Bulla Pij IV. 24. Martij 1564. pro eodem Indice data.*

11 Neque item potest Episcopus extendere Officium, quod fieri solet in ciuitate, ad suam Diocesim, contra Decretum hac de re à S. Rituum Congregatione *die 16. Ianuarij 1607.* & consequenter multò minùs Officium, sed Lectiones approbatas pro vna Ecclesia, illud, vel illas extendere ad alienas Ecclesias, sui que Cleri vsus. Habes hoc idem in Decretis S. Congregationis Rituum in Breuiario appositis.

12 Atque in prædictis *num. 8. & 9.* strictim est accipiendum nomen *Sancti*, hoc est canonizati ab Ecclesia, seu per immemorabile tempus habiti pro Sancto, cui tantum publicus & vniuersalis conceditur cultus à *Glossa in cap. vnic. de Reliq. & vener. SS. in 6. §. Sedis Apost. ver. Dicimus.* quam sequitur *Cassaneus in Catal. glor. mundi par. 3. consid. 46. §. Aduerit.* etenim Sedes Apostolica quo ad locum, tempus, ritum in Beatorum cultu limitatè procedit; veluti nuper de beato Rocho nondum canonizato concessit Officium & Missam in Ecclesijs tantum eius nomine dicatis, & in Eremitarijs eiusdem habentibus requisita Ecclesiarum, per sacra Rituum Congregationem *die 26. Nouembris 1629.* quod ideò monui, quia, licet in Martyrologio recensentur, non tamen in rigore appellantur Sancti: & ibidem multi dicuntur Beati, qui nondum fuere canonizati. Illud enim verum est, quòd quilibet Sanctus dicitur Beatus; non è contra, Beatus dici potest Sanctus, nisi improprie, & abusiue.

De

De intentione Officij diuini.

TIT. III.

1 **S**ufficit intentio implicita orandi Deum, *Nauar. cap. 13. num. 15.* & habetur in sola Breuiarij acceptance, vt recitetur Officium.

2 Qui recitat principaliter ob lucrum distributionum, seu fructuum, siue sit intentio actualis siue virtualis, peccat, *Nauar. de Orat. c. 6. num. 15.*

3 Ille itē Religiosus peccat, qui principaliter recitat ob timorem pœnarum à Superiore irrogandarum, vel alios fines minùs bonos, *Nauar. ibid. nu. 19.*

De attentione Officij diuini.

TIT. IV.

1 **Q**ui non attendit ad verba, vel ad sensum verborum, vel ad finem in oratione propositum, peccat; & duæ primæ attentiones singillatim sufficiunt, *S. Thom. 2. 2. quæst. 83. art. 13.* neque meliorem tenetur quærere, ait *Suar. tom. 2. de Relig. lib. 3. cap. 4. num. 9.*

2 Qui recitat sine attentione actuali, vel virtuali, peccat mortaliter; nec habitualis sufficit, quæ absque vllō voluntatis actu non rarò contingit, *Azor. cap. 12. quæst. 1.*

3 Qui voluntariè distractus, alia faciens quæ attentionem impediunt, scribendo, pingendo, & similia faciendo, peccat, *Azor. quæst. 3. ex cap. Dolentes.* vbi præcipitur attentio interior & exterior, non tamen tenetur repetere; quia, licet malè, soluit tamen debitum, *Cordub. in suis Quæst. lib. 4. q. 13. ad fin.* putat *Azor. oppositum esse verius quæst. 6.* & addit *Nauar. cap. 20. num. 32.* teneri, ac si non recitasset, ad restitutionem fructuum. quod nobis magis placet.

4 Qui recitat dum vestes induit, exiit, faciem lauat, &c. peccat venialiter, *Nauar. num. 32.*

5 Qui attentè quidem recitat, sed in animo habet non satisfacere præcepto, tenetur repetere, *Nauar. cap. 16. num. 74.*

6 Qui tantum legit preces Horarias, & non orat, minimè satisfacit, *Nauar. cap. 13. num. 15.*

7 Qui recitat Officium, & simul audit Missam, satisfacit; peccat tamen venialiter, *ex Caset. in Opusc. Tom. 2. tract. 4. Negat Nauar. cap. 16. num. 71.* si iusta sit causa. At concordant omnes, nullum esse peccatum, si recitat quando Sacerdos Missæ secreta dicit.

8 Qui recitat cum alijs, satis est, si attentè audiat verba plurium, non singulorum, ac si ab vno tantum dicerentur, *Azor. cap. 7. quæst. 7.*

De prolatione Officij diuini.

TIT. V.

1 **Q**ui recitat solus, satis est, si verba ita proferat, vt seipsum percipiat, & intelligat; neque sufficit, si in gutture tantum pronuntiet, sed linguam & labia verè moueat, *Nauar. cap. 20. num. 14.*

2 Qui verba diminuit & detruncat, syncopat & transcurrit (nisi vitio linguæ, vel consuetudine quadam quasi ingenita fiat) peccat saltem venialiter; nec tenetur repetere. *Azor. cap. 7. quæst. 11.* & putat verius, & probat fusiùs.

3 Qui recitat cum socio satisfacit, siue ille sit obligatus ad Officium, siue non; & satis est, si attendat ad Antiphonas, Capitula, & Orationes, quæ socius solus dicit, *Nauar. cap. 10. num. 16.* idem dic de Lectionibus, *Azor. cap. 7. quæst.*

quest. 9. In psalmis autem & Hymnis recitandis, caue, ne si plures socij sint, alio modo dicantur quàm alternis versibus, ad modum duarum partium Chori, ex vsu communi Ecclesiæ; alioquin non fit satis, ait *Suar. lib. 4. cap. 25. num. 3.*

4 Qui in Choro destinatus ad cantum non cantat, non satisfacit, *Nauar. Miscell. 79. de Orat. cap. 10. num. 47. ex Trident. Sess. 24. cap. 12.* vbi de Canonicis loquitur. Consuetudo contraria in Canonicis, qui per alios cantant, vbi moribus gentium sic recepta, siue continuata post Bullam Pij V. potest excusare à cantu, *Azor. cap. 11. quest. 6.* Videant tamen Episcopi, ne sit abusus, & dum per organum sonatur versus, dicatur hic ab aliquo, vt ab astantibus audiatur, *Suar. Tom. 2. lib. 4. cap. 8. num. 7.*

5 Ad exactam prolationis formam, & præsertim in Choro, valdè iuuat cognitio verborum Grammaticalis, quænam corripienda sint, aut producenda. Et quia rudioribus etiam sum ego debitor, addidi ad calcem huius Operis eorum verborum notulam quæ in Breuiario Romano sparsim habentur; & in quibus plurimi hæere possunt, & solent: licet in Breuiario ipso nuper edito suis locis eadem iam adnotauerimus.

De tempore Officij diuini.

TIT VI.

1 **D**ocet *Francol. de hac re sussumè, & par. 1. cap. 10.* præcisum tempus cuiusque Horæ recitandæ debitum, esse intra spatium Horæ diæ sibi respondentis, non extra illud; & *cap. 21.* Primam in prima diæ hora, Tertiam in tertia, Sextam in sexta. Nonam in nona, Vesperas in

vndecima, Completorium in duodecima recitandas esse, Matutinum autem post mediam noctem, auroram versus; sumitque ille horas cum latitudine.

2 A media nocte antecedentis diæ incipit tempus recitandi Officij, & perseverat vsque ad mediam noctem sequentis inclusiue. Est communis apud *Bonac. diss. 1. quest. 3. pun. 3. num. 2.* ita vt ultra mediam noctem sequentis diæ Officium præcedentis non valeat, *Nauar. cap. 3. num. 54.*

3 Qui variat intra dictum tempus notabiliter horam à sacris Canonibus præscriptam, peccat venialiter, *Bonac. loco citato num. 4.* nisi iusta causa excuset; quæ est maior deuotio, vel periculum probabile futuræ occupationis, *idem num. 5.* quare nec tenetur repetere, *num. 6.*

4 Consuetudini in hac re standum est potius quàm Iuri scripto, *Azor. quest. 8. in 2. obiect.*

5 Satius est etiam anteponeere quàm postponere, *Azor. cum communi cap. 9. quest. 3.*

6 Matutinum & Laudes ex iusta causa possunt recitari in Vesperis præcedentis diæ, puta, vt deuotius oret, vel studijs manè operam det, vel quia non poterit manè ita commodè recitare, *S. Thom. quodlib. 5. artic. 28. & communis.* & post Completorium satis est expectare tertiam vel quartam horam post meridiem, *S. Thom. ibid. & alij apud Bonac. loco cit. num. 16.* non ante horam vigesimam *num. 17.* *Azor. autem docet cap. 9. quest. 5.* non ante vigesimam primam æstate, nec hieme ante vigesimam secundam.

7 Prima ante solis ortum, vel paulò post, Tertia aliquantulum post ortum, Sexta paulò post, Nona prope pran-

prandium, Vesperæ & Completorium post prandium, *Tolet. lib. 2. cap. 23.* Sed excusatur ab omni peccato ille qui recitat Primam cum Tertia, Sexta & Nona simul, duabus vel tribus horis post Solis ortum, *Bonacin. loco citato num. 9.*

8 Qui verò differt Matutinum sine causa ad Vesperas, vel anticipat Completorium ante prandium, nimis notabiliter variat tempus, & peccat venialiter, *Bonac. ibidem.*

9 In Choro statæ horæ sunt obseruandæ magis quàm in priuata recitatione, *Nauar. cap. 3. num. 63. & alij cum Bonac. num. 7.* qui tamen cum Caietano, secluso scandalo, censet, non peccare mortaliter eos qui extra statas horas in Choro recitant; & *ibidem* addit, posse, ob Processionem, vel Concionem, mutari horam. Si quod est peccatum, imputatur Superiori potius quàm Canonicis, paratis tamen ad obediendum.

De loco diuini Officij. TIT. VII.

1 **V**bi que recitari potest priuatè, *Azor. lib. 10. cap. 11. quæst. 8.* modò non impediatur attentio, *Nauar. cap. 21. num. 32.* & locus sit decens, *ex Molfes. Tract. 5. cap. 2. n. 80.*

2 In Choro verò tenentur recitare, qui Choro sunt addicti ex iustitia, iuxta institutionem beneficiorum & consuetudinem locorum, nisi aliud cogat necessitas, vt hiemis tempore in Sacristia, vel adsit consuetudo legitima, vel priuilegium Papæ, vel Fundatoris institutio, *Bellarmin. in lib. de Bon. oper. cap. 18. ver. Locus. & Doctores communiter.*

3 Vnde Canonici, qui vltra tres menses à Tridentino permiffos, notabiliter, hoc est, pluribus diebus, vltra

quatuor, à Choro absunt, per se loquendo mortaliter peccant, vt fusiùs *Bonac. disp. 2. quæst. 1. par. 2. num. 1.* Neque possunt alios sibi substituere, *ibidem pun. 4. num. 1.* nisi consuetudo legitima vel priuilegium adsit, ait *Moneta noster de Distrib. par. 2. q. 14. num. 20. & 42.* An teneantur adesse in habitu Canonicali, vide *Monetam ibidem quæst. 19. ad finem.*

4 Fieri etiam potest, vt, consuetudine immemorabili, vel sufficienter præscripta, Canonici, quorum fructus sunt tenues, non teneantur quotidie ad Chorum, *Bonac. disp. 1. quæst. 2. punc. 5. num. 14.*

5 Episcopi per se loquendo non sunt addicti Choro, *Bonacin. ibidem num. 9.*

6 Parochi de Iure antiquo tenebantur, nunc minimè, ad publicam recitationem Officij in Ecclesia, & hoc de consuetudine ferè vniuersali & communiter recepta, exceptis Vesperis in diebus Festis, *ex Suar. & Bonacin. loco supra citato num. 12.*

7 Multò minùs Cappellani tenentur ad Chorum, quibus ex fundatione non incumbit hæc cura, *Bonac. nu. 13.*

8 Regulares addicti Choro non tenentur ad Chorum, nisi ex vi Regulæ, & idèd non sub peccato mortali, *Caiet. v. Hora Can. & Bonacin. loco cit. quæst. 2. pun. 2. num. 8.*

De ordine diuini Officij. TIT. VIII.

1 **Q**ui sine iusta causa peruertit ordinem Horarum, peccat venialiter. Iusta verò causa est obliuio, inaduertentia, vt Chorus iuuetur, vel alius, ad dicendum Officium, *Azor. cap. 10. quæst. 1. ex Nauar. cap. 3. num. 65.*

2 Peruersio eiusdem horæ, secluso con-

contemptu & scandalo, ex iusta causa excusari potest ab omni peccato, *Bonacin. disp. 1. quæst. 3. pun. 4. num. 5.*

3 Grauior autem erit culpa, si in Choro peruertatur ordo, *Suar. lib. 4. cap. 11. num. 10. & alij*, qui putant esse ex suo genere culpam lethalem; negat *Bonac. ibidem num. 5.*

De interruptione diuini Officij.

TIT. IX.

1 Qui diuidit Matutinum à Laudibus, nocte tota interposita, non peccat, *Doctores apud Bonac. disp. 1. quæst. 3. pun. 3. num. 11. Azor. vult esse veniale sine causa, cap. 8. quæst. 4.*

2 Qui diuidit Nocturnum à Nocturno per horam vnam pluresve cum iusta causa, non ultra tres horas, non peccat, *Doctores apud Bonac. num. 13. contra Azorium loco citato.*

3 Qui diuidit Horam paruum vel Psalmum ex causa, non peccat, *Azor. quæst. 5.*

4 Interruptio ad longum temporis spatium probabilius obligat ad repetitionem, *Nauarr. cap. 16. num. 75.* ad breue tempus, etiam ad iocum vanosque sermones, non obligat, *Nauarr. num. 75. & cap. 10. num. 42. & cap. 16. num. 66.* At in vtroque casu non esse repetendum, docet cum alijs *Bonac. sup. pun. 2. §. 1. num. 28.* Peccari saltem venialiter, sine iusta causa, est dicendum, *num. 30.*

5 Qui interruptit animo continuandi, vt aliud agat, non tenetur repetere; imò nec ille, qui animo repetendi, & postea non repetit, *communiter Doctores apud Bonac. num. 31. contra Nauarr. & Azor.*

De pœnis circa diuinum Officium. CAP. VI.

1 Beneficiarij habentes onus recitandi diuinum Officium, titulo beneficij tenentur etiam ante Iudicis sententiam ad restitutionem fructuum pro rata omissionis Officij, si, elapsis sex mensibus post obtentam beneficij possessionem, Officium culpabiliter non recitauerint, etiam si alio die pensum prætermisum supplere conentur, nisi forte pars omissa sit leuis. *Bonac. explicat, & probat singulas huius axiomatis partes, disp. 2. quæst. 5. pun. 2. toto.*

2 Rata omissionis & restitutionis est, ex Pij V. Bulla, vt pro toto Officio vnus vel plurium dierum restituantur fructus beneficij, seu beneficiorum, qui illi seu illis diebus responderent, si quotidie diuiderentur: pro Matutino dimidiam partem fructuum, pro ceteris horis simul aliam dimidiam, pro vnaquaque hora sextam partem vnus diei restituant.

3 Qui paucos versiculos aut Psalmum omittit, non tenetur quidquam restituere, *Nauarr. cap. 9. & cap. 10. num. 42. & alij apud Bonac. loco cit. num. 11.* & eò magis, si tenue sit beneficium: quòd si sapius partem notabilem omittat ex pluribus omissionibus compositam, quibus singulis non respondet pars notabilis fructuum, nihilominus tenebitur ad restitutionem, *Bonacin. num. 14.* contra Monetam nostrum negantem, cuius opinio mitior non est improbabilis, & mihi placet.

4 Qui recitauit absque attentione, tenetur ad restitutionem, *Nauarr. & alij cum Bonac. ibid. num. 17.*

B 2

5 Omit-

5 Omitteri diuinum Officium, ita vt intra quindecim dies illud saltem bis non recitet, imponitur priuationis beneficij pœna, non tamen ipso facto, ex Decreto Concil. Lateran. firmato à Pio V.

6 Atque hæc intelligenda sunt de fructibus respondentibus oneri diuini Officij, de quibus in Bulla Pij V. non autem de ijs fructibus qui respondent oneri Episcopali, Parochiali, Canonicali, præter Officium diuinum, de quibus vide *Bonac. loco cit. punc. 3. num. 2.* qui rejicit dicentes, onus Clerici quoque esse gestare habitum & coronam, quæ alioqui compensantur immunitate, &c.

7 Tutior tamen est aliorum sententia, *Azorij lib. 10. cap. 14. quest. 5. & aliorum apud Bonac. num. 3.* qui nihil distinguunt inter prædicta onera, & absolute volunt restitui fructus; non tamen eneruant priorem & mitiorem sententiam, quæ in praxi sustineri potest.

8 Facienda verò est restitutio prædictæ fabricæ beneficij, vel pauperibus, ex Bulla Pij V. non præcisè fabricæ Ecclesiæ, sed vel domui, vel agro beneficij, & similibus, dummodò sit in vtilitatem beneficij, non alterius loci, *Suar. lib. 4. num. 19. & alij.*

9 Quòd si alter locus sit pauperibus destinatus, idem est ac si pauperibus; quod conceditur in Bulla: imò & pro animabus Defunctorum expendi possunt ij fructus, *Nauarr. cap. 25. num. 122.* Denique beneficiarius pauper sibi potest illos applicare, ex *Bonac. loco citato num. 8.* modò aliud non constet ex consuetudine vel statuto particulari, *Suar. loco citato numero 17.*

10 In Choro verò, additi eidem

amittunt distributiones quando non intersunt, vel præsentibus non recitant attentè, confabulando, voluntariè dormiendo, &c. *Bonac. disp. 2. quest. 4. punc. 1. num. 10. & 12.* etiamsi id faciant eo tempore quo Sacerdos Secreta dicit; vel Antiphonæ aut Responsorialia per Mansionarios cantantur, si sit pars notabilis, *idem ibid.* contra Monetam nostrum, qui mitiorem in partem inclinat negatiuam in hoc vltimo casu.

11 In percipiendis distributionibus ab absentibus excusare possunt, Primò grauis infirmitas, quæ scilicet de se leuis, sed accessu ad Chorum grauis efficeretur de iudicio Medici. Nec est necesse, vt sit infirmus in loco beneficij, *Moneta noster 2. par. q. 6. num. 7. & 19.* si tamen aliàs interesse consueuerat, *idem quest. 5. num. 21.* Secundò, iusta & rationalis causa seu necessitas corporis, quamdiu durat necessitas, & præcisè consuetudine in contrarium, veluti causa sumendæ medicinæ, conualescentiæ ruri nutriendæ, senectutis in benemerito, pestis grassantis eo loci cum graui periculo, grauis metus iniuste incussi, inimicitiarum grauium, & sine culpa absentis; si capiatur ab hostibus, si iniuste impediatur à Choro, etiam à Superiore in carcere detentus, &c. *Bonac. hæc singula probat post Monetam loco citato quest. 5. punc. 2. toto, ubi eadem docet §. 2. de iniuste excommunicato; §. 3. de iniuste suspenso; §. 4. de iniuste interdicto; §. 7. de irregulari vt sic præcisè, & post beneficium facto irregulari.* Tertio, excusat euidentis vtilitas suæ Ecclesiæ in eo qui solet aliàs interesse Choro, qua de re fusè *Bonac. & Moneta locis citatis,* quamdiu scilicet durat actio in euidentem propriæ

propria Ecclesiæ vtilitatem bona fide, & sine dolo; neque est necessaria licentia Episcopi, vt probat *Bonac. punc. 3. num. 22.*

12 Alia causæ excusantes afferuntur à *Bonac. ibidem §. 3.* ad tuenda iura Capituli seu proprii beneficij, ad habendam lectionem Theologicam

ex officio præbendæ. Item priuilegio Pontificio potest absens lucrari distributiones, *punc. 4.* & consuetudine induci potest, vt absentes lucentur eisdem.

13 Neque vñquam valet remissio, donatio, collusio, de quibus fusè *Bonacin. puncto 7. toto.* & hæc satis.

SECTIO SECVNDA.

De Præludij Breuiarij Romani.

T nihil omittatur eorum quæ in Breuiario continentur, diuidam illud in partes seu Sectiones nouem, nimirum Præludia, Rubricas generales, Horarum proprias leges, Partes Horarum singulas, Proprium de Tempore, Proprium Sanctorum, Commune Sanctorum, Appendices ad calcem Breuiarij, & Cærimonias Horarum Canoniarum. Præludia igitur continent Titulum, Bullas Pij V. Clementis VIII. & Urbani VIII. Computum Ecclesiasticum, & Calendarium.

SECTIONIS SECVNDÆ CAPITA QVINQVE.

1 De titulo Breuiarij Romani.

2 De Bulla Pij V. & de vsu Breuiarij Romani.

De titulo Breuiarij Romani.

CAP. I.

1 **B**reuiarium vox est satis antiqua in re nostra, quam legi apud Micrologum *cap. 28. de Ecclesiasticis obseru.* qui vixit circa an-

3 De Bullis Clem. VIII. & Urb. VIII.

4 De Computo Ecclesiastico.

5 De Calendario.

num 1080. apud antiquiores nondum legi. Radulphus Tungrensis vtitur hac voce *Propos. 22.* & habetur in *Concil. Colonienſi, Moguntino, Treuerenſi, & Generali Tridentino.* Orarium vocauerunt quidam, id est precatationum librum, ex *Cornel. Schule. Tom. 1. cap. 43.*

B 3

2 Signi-